

Spørgeskemaer til yngre børn

Denne metode er oplagt for dig, som:

- ønsker indsigt i omfang, udbredelse og variationer i yngre børns oplevelser og adfærd
- kan få kontakt til større grupper af børn, fx i dagtilbud eller skoleklasser i indskoling.

Metoden kræver kompetencer eller kendskab til:

- udarbejdelse af spørgeskemaer
- statistiske analyser
- yngre børns sprogforståelse og kognitive kompetencer.

Metoden kræver resurser i form af:

- adgang til et digitalt spørgeskemamodul baseret på illustrationer og lyd
- illustrationer og lydoptagelsesudstyr
- god tid, da en god spørgeskemaundersøgelse til små børn kræver en del kvalitative interviews, indtaling af spørgsmål, valg af illustrationer mm.

Når man laver spørgeskemaer til yngre børn, det vil sige børn mellem cirka fire og ni år, bygger man oven på de grundlæggende overvejelser, der er forbundet med at lave spørgeskemaer til børn og unge (læs om spørgeskemaer til børn og unge kapitel 4, s. 101). Men der er naturligvis nogle særlige forholdsregler, man skal tage, når man vil lave spørgeskemaer til yngre børn, idet målgruppen enten slet ikke kan læse eller ikke kan læse godt nok til at gennemføre et spørgeskema på skrift. Herudover er yngre børn mere umodne og har mindre kendskab til verden omkring sig. Et såkaldt talende spørgeskema er en måde at gå til denne udfordring på. I denne type spørgeskemaer er alt det, som normalt vil være formidlet skriftligt – fx indledning, forklaringer, spørgsmål og svarkategorier – formidlet ved hjælp af lyd og billeder.

Det er for langt de fleste små børn – især i førskolealderen – nyt og måske også underligt at skulle svare på spørgsmål gennem et spørgeskema. Her findes personen, der stiller spørgsmålene, kun som indtalte lydfiler, og svarene skal barnet give med et klik eller tryk på et bestemt symbol eller billede. Denne form for dialog adskiller sig væsentligt fra den gængse kommunikationsform, som børn på fx fem år kender til og er fortrolige med.

Hele præmissen ved spørgeskemaet er således ikke en selvfølge for modtageren, og dette er en væsentligste erkendelse, man bør have med sig i arbejdet med spørgeskemaer til små børn.

DEN TEKNISKE LØSNING

Først og fremmest må man afgøre, hvilken teknisk løsning man vil benytte, hvis man ønsker, at børn med utilstrækkelig læseerfaring skal kunne besvare et spørgeskema selv. Hvis man udvikler en spørgeskemamodel fra bunden, kræver det rigtig mange resurser og ikke mindst, at man har et godt kendskab til, hvad der lader sig gøre teknisk, samt hvad man rent pædagogisk kan forvente af målgruppen. Der findes også tekniske løsninger, som allerede er udviklet, og som kan købes til formålet. I afsnittet her tages udgangspunkt i en løsning, hvor man har relativ stor frihed til at tilpasse spørgeskemaet.

Illustrationer

Et talende spørgeskema skal kunne fungere helt uden skrift, derfor er illustrationer afgørende. Alle spørgsmål og svar i et talende spørgeskema er suppleret med billeder. Ved udformningen af hvert enkelt spørgsmål og svarkategori er det vigtigt, at det kan illustreres på en måde, så børn i den givne alder kan forstå, hvad der menes – men også så forståelsen ikke varierer for meget fra barn til barn. Hvis børnene kan tillægge billederne markant forskellige betydninger, kan man nemlig ikke være sikker på, at de svarer på det samme spørgsmål.

Omvendt kan det også være svært at få mange nuancer med i børnenes svar, når de er baseret på billeder. Til spørgsmålet: "Hvad laver du, når du kommer hjem fra børnehave?" kan svaret være "jeg leger". Her er det umuligt at illustrere "at lege" uden at tillægge det en bestemt måde at lege på, fx at lege med biler, togbane, dukker, at bygge hule osv. Vælger man at bruge en illustration som den viste til venstre, vil den for de fleste børn udelukke, at der leges på ret mange andre måder end netop det, billedet viser. Det kan betyde, at nogle børn ikke vælger den, selvom oplæseren siger "jeg leger". Dette dilemma er dog en præmis ved det talende og illustrerede spørgeskema.

Det visuelle udtryk har stor betydning for børnenes forståelse og refleksion, og det er derfor vigtigt, at illustrationerne i spørgeskemaet bliver på skærmen, efter lyden er stoppet, og indtil børnene aktivt vælger at gå videre. Det bør også være muligt for barnet at få gentaget spørgsmål og svarmuligheder, mens billedet, der illustrerer disse, er på skærmen.

Lyd

Spørgsmålene i det talende spørgeskema bliver læst højt for barnet som lydfiler. Også disse skal passe til aldersgruppen. Man kan selv indspille lydfilerne, eller man kan få en professionel oplæser eller skuespiller til det. Fordelen ved at benytte en professionel oplæser er, at han eller hun er trænet i at tale velartikuleret, i passende toneleje, på en neutral måde,

med eller uden dialekt osv. Omvendt er fordelene ved selv at gøre det, at man selv kan organisere arbejdsprocessen og lettere foretage rettelser, fx efter tests.

Ja-nej eller multiple choice?

Om man laver et spørgeskema til små børn udelukkende med ja/nej-spørgsmål, eller om man udformer spørgsmålene som såkaldt **multiple choice-spørgsmål**, afhænger blandt andet af, hvilken teknisk løsning man benytter. Der er fordele og ulemper ved begge dele:

Fordele ved ja/nej-spørgsmål:

- Man skal ikke finde så mange forskellige illustrationer, da børnene kun én gang skal lære, hvad der betyder ja og nej og eventuelt 'ved ikke' eller 'måske'.
- Svarkategorierne kan være **betydningsneutrale** symboler.

Ulemper ved ja/nej-spørgsmål:

- Børnene kan miste interessen, når svarmulighederne er ens hele spørgeskemaet igennem.
- Man er meget begrænset i, hvad man kan spørge om, og hvad man kan få svar på.

Fordele ved multiple choice-spørgsmål:

- Hvert enkelt spørgsmål og svar rummer flere informationer end ja/nej-spørgsmål, og man kan derfor have flere spørgsmål med i spørgeskemaet.
- De mange illustrationer gør det til en sjov oplevelse for børnene og øger deres motivation for at gennemføre spørgeskemaet.

Ulemper ved multiple choice-spørgsmål:

- Det er en stor og svær opgave at finde enkle og entydige illustrationer, der matcher de svarmuligheder, børnene kan trykke på.
- Børnene risikerer at glemme spørgsmålet, hvis der er mange svarmuligheder eller lange svarformuleringer.

Multiple choice-spørgsmål er spørgsmål, hvor man kan vælge mellem flere forskellige valgmuligheder til sit svar.

Betydningsneutrale svarymboler kan fx være en gul trekant, en blå firkant og en lilla cirkel. Man fortæller børnene fra start, hvad de tre figurer betyder fx ja, nej og ved ikke.

NYT VÆRKTØJ UDVIKLET I BØRNERÅDET

I Børnerådet har vi gennem en årrække samlet erfaringer med et talende spørgeskema med udelukkende ja/nej-spørgsmål. I 2015 har vi udviklet en løsning, som gør det muligt at stille spørgsmål med multiple choice-svar. Under udviklingen af dette spørgeskema har vi testet en række forskellige måder at spørge på i forhold til at sikre færrest mulige misforståelser. Vil man selv kaste sig ud i spørgeskemaer til små børn, vil den nemmeste – og mest afprøvede – model være et skema med udelukkende ja/nej-spørgsmål.

Børnenes alder

Udgangspunktet for det talende spørgeskema er, at respondenterne skal være fyldt fem år. På det tidspunkt vil de fleste børn have tilstrækkelige kognitive kompetencer til at forstå, hvad opgaven går ud på. Men som i mange andre sammenhænge kan det være vanskeligt at bruge alderen som en fast rettesnor for, hvornår børn kan deltage. Mange gange vil man skulle vurdere det enkelte barns kompetencer og modenhed.

INDLEDENDE INTERVIEWS I BØRNERÅDETS MINIBØRNEPANEL

I Børnerådet laver vi altid et grundigt forarbejde forud for udarbejdelsen af et spørgeskema til Minibørnepanelet, som indebærer et større antal eksplorative interviews. I forbindelse med en undersøgelse om børns brug af og holdninger til digitale medier, brugte vi de eksplorative interviews til at finde ud af, hvordan man kan formulere konkrete spørgsmål om emnet til børn på omkring fem år. I interviewene fandt vi blandt andet ud af, at langt de fleste børn kunne forholde sig til ordet iPad, men ikke til ordet tablet. Interviewene var dermed helt afgørende for, at vi kunne formulere de rette spørgsmål i det endelige spørgeskema.

Læs om indledende interviews kapitel 4, s. 102 og om interviews med yngre børn s. 93.

DE VOKSNES ROLLE

Ved spørgeskemaer til små børn spiller de voksne en langt større rolle, end det er tilfældet for ældre børn. Typisk er man ikke selv den, der står for at assistere børnene med besvarelsen af spørgeskemaet, men man er i stedet afhængig af andre voksne, som er en del af børnenes hverdag, fx pædagoger. Disse voksne skal klædes ordentligt på til at kunne varetage opgaven.

Her er en række vigtige punkter, som de assisterende voksne bør præsenteres for:

- Du skal selv prøve spørgeskemaet først, så du ved, hvad børnene skal igennem – og så du på forhånd er klar over, hvor der kan opstå vanskeligheder.
- Du skal sætte hvert enkelt barn ind i de grundlæggende 'regler' for spørgeskemaet.
- Du skal tjekke, at barnet kan styre en mus – hvis det foregår på en computer.
- Du skal sikre, at der er høretelefoner, som barnet kan have på hovedet, så 'dialogen' i spørgeskemaet foregår mellem barn og spørgeren.
- Du skal sikre, at barnet sidder i et lokale, hvor det ikke bliver forstyrret af for mange uvedkommende indtryk og lyde.
- Du skal være fysisk til rådighed i lokalet, så barnet hurtigt kan få hjælp – men du kan godt arbejde med andre ting samtidig.

- Du skal være uden for barnets synsvidde, så din tilstedeværelse ikke påvirker svarene. Dette er særligt relevant, hvis spørgsmålene handler om 'de voksne'.
- Du skal signalere, at du ikke overvåger eller tjekker barnets svar.

HVOR LANG SVARFRIST BØR MAN GIVE DELTAGERNE I UNDERSØGELSEN?

Når man skal vurdere, hvor længe deltagerne skal have til at gennemføre en spørgeskemaundersøgelse, er der forskellige forhold, man må tage i betragtning, fx hvor mange børn de enkelte voksne skal assistere, hvor lang tid det tager det enkelte barn at komme gennem skemaet, hvor meget hjælp børnene har behov for, om de kan svare samtidig, om der er afsat tid til opgaven forinden osv.

Et godt råd er at afsætte længere tid internt til svarperioden, end man melder ud til deltagerne, da der næsten altid viser sig at blive brug for en buffer. Undervejs må man afveje, hvor fleksibel man kan være med tid – både i forhold til ens egen tidsplan, men også ud fra hensyn til de voksne, som gør meget for at sikre børnenes deltagelse.

OPFØLGENDE INTERVIEWS OG TOLKNING AF DATA

Det har stor betydning for forståelsen af resultaterne, at det ikke kun er voksne, der tolker på svarene fra spørgeskemaet, men også børn i målgruppen. Denne proces bør man også praktisere med den yngste målgruppe af børn. Børn på samme alder er mange gange bedre end voksne til at sætte sig ind i, hvordan andre børn tænker og handler.

I de opfølgende interviews tages der typisk udgangspunkt i de kvantitative data fra spørgeskemaundersøgelsen. Men man kan af gode grunde ikke forklare små børn om de procentuelle svarfordelinger. I stedet kan man forklare at "mange børn har sagt (...) Hvorfor tror du, at de siger sådan?" osv.

Man kan også spørge mere direkte til børnenes egne erfaringer. Selvom det umiddelbart kan være nemmere at forholde sig til én selv, end til hvad andre børn har sagt, kan selv børn ned til fire og fem år sætte sig i andre børns sted, og de kommer ofte med gode forslag til måder at forstå besvarelserne på.

Børnenes tolkninger erstatter naturligvis ikke ens egne, men udgør et værdifuldt supplement og kan have en central plads i den eventuelle formidling af resultaterne (læs om opfølgende interviews kapitel 4, s. 109).

UNDERSØGELSE AF BØRNEHAVEBØRNS FORVENTNINGER TIL SKOLESTART

I en undersøgelse i Børnerådets Minibørnepanel om børns forventninger til skolestart var børn på fem-seks år med til at uddybe spørgeskemaresultaterne. I eksemplet forholder børnene sig både til andre børn og til deres egne oplevelser.

- Interviewer: "Der er nogle børn, der tror, at det bliver svært at gå i skole."
Barn 1: "Jeg synes ikke, det er svært."
Interviewer: "Hvorfor tror du, børnene synes, det er svært?"
Barn 2: "Måske fordi de er lidt generte, fordi at de er lige startet, tror jeg nok."
Interviewer: "Så det er derfor, de tror, det bliver svært? Der er også nogle børn, der tror, at det bliver kedeligt. Hvorfor er der nogle børn, der tror det?"
Barn 2: "Måske fordi de tror, at man bare skal lære noget og ikke andet."
Interviewer: "Tror du, det er kedeligt at lære noget? (...) Hvad er det, der er kedeligt ved at lære noget, så?"
Barn 2: "Det er bare at sidde stille og skrive, det, synes jeg, er lidt kedeligt."

DET SKAL DU HUSKE, NÅR DU LAVER SPØRGESKEMAER TIL YNGRE BØRN:

- Afgræns emnet og omfanget af spørgeskemaet så meget som muligt – tænk fx over, hvad du ikke behøver børnenes svar på, men selv kan finde ud af, fx faktuelle oplysninger, og hvad du kan belyse ved hjælp af supplerende kvalitative metoder.
- Gør spørgsmålsformuleringer og svarkategorier så korte og enkle som muligt.
- Brug tydelige og entydige billeder.
- Sæt ikke ambitionerne for højt, i forhold til hvad der kan stilles spørgsmål om.
- Tænk over børnenes sproglige og kognitive kompetencer i den givne alder.
- Vær grundig i forundersøgelsen af børnenes perspektiv på og ordbrug omkring emnet, fx gennem indledende sonderende interviews.

HVIS DU VIL VIDE MERE

- Se kildehenvisninger til *Spørgeskemaer til børn og unge* kapitel 4, s. 101.